

МІЖНАРОДНИЙ МОЛОДІЖНИЙ СИМПОЗИУМ З ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ «ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ»

13—14 квітня 2023 р. відбувся Міжнародний молодіжний симпозиум з історії науки і техніки «Пріоритети української науки». Тематика симпозиуму охоплювала такі питання: історія науки і техніки в Україні та світі як феномен національної і світової культури; історична біографістика вчених і організаторів науки; науковий підхід до збереження історичної спадщини; популяризація передового досвіду вчених, інженерів і винахідників України; шляхи підвищення престижу інтелектуальної праці, музеєзнавства; впровадження історико-наукових досліджень та навчальних курсів у вищу школу; патріотичне значення вивчення історії науки і техніки України; соціальні виклики сучасних технологій; формування нової світової реальності у кризові періоди суспільного розвитку. В рамках симпозиуму відбулися дві конференції, цільовою аудиторією яких, відповідно, є студентська молодь і молоді дослідники.

13 квітня 2023 р. відбулась XXI Міжнародна молодіжна науково-практична конференція «Історія розвитку науки, техніки та освіти», присвячена 125-річчю Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»). Організаторами заходу виступили фізико-математичний факультет (ФМФ) НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка, Державний політехнічний музей ім. Бориса Патона при НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки (МОН) України та Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України (ІДНТПН ім. Г.М. Доброва НАН України). Захід проходив у режимі онлайн та об'єднав майже сто учасників, серед яких учні, студенти, аспіранти, досвідчені фахівці в галузі природничих наук та історико-наукових досліджень.

Робота конференції була присвячена розгляду історичних аспектів розвитку фізико-математичних і технічних наук в Україні та світі; внеску вчених та інженерів НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» у світову науку і техніку; значенню історії науки і техніки для патріотичного виховання студентства; внеску технічних університетів у розвиток науки і технічної освіти, методології навчання фізико-математичних наук; ролі особистості в науці та феномену наукових і науково-технічних шкіл.

Відкрив конференцію голова Оргкомітету, голова Вченої ради НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», директор Інституту телекомунікаційних систем, академік НАН України, д-р техн. наук, професор *Михайло Ільченко*. Звертаючись до учасників і гостей конференції, він підкреслив, що в цей дуже складний воєнний час НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» гідно протистоїть викликам сьогодення. Академік М. Ільченко зазначив, що протягом 125-річної історії Київський політехнічний інститут виховав багато видатних особистостей, які залишили яскравий слід в історії світової та вітчизняної науки і техніки. Співголова оргкомітету конференції декан ФМФ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», д-р іст. наук, професор *Володимир Ванін* привітав учасників і наголосив на важливості висвітлення внеску викладачів і професорів КПІ у світову скарбницю науки, чому сприяє проведення конференцій з історії науки і техніки. Завідувач кафедри загальної фізики та моделювання фізичних процесів ФМФ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», д-р техн. наук, професор *Віталій Котовський* відмітив важливість проблематики конференції для формування світогляду студентства та підвищення інтересу до вивчення фахових дисциплін. Д-р іст. наук, провідний науковий співробітник ІДНТПІН ім. Г.М. Доброва НАН України *Алла Литвинко* підкреслила тривалий науковий зв'язок Інституту з НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» в галузі історії науки і техніки та важливість цієї дисципліни для формування наукового світогляду студентів і зростання рівня вищої освіти.

Низка доповідей була присвячена висвітленню наукової діяльності видатних учених КПІ: «Професор М.П. Калабухов і становлення фізичних досліджень в КПІ» (*Д.В. Савченко*), «Академік Віктор Бар'яхтар: видатний дослідник, учений, педагог» (*Д.В. Проволовська, Г.В. Самар*), «Долі авіаторів-піонерів — вихованців КПІ» (*А.О. Лихолат*), «Мрії про космічні поселення. Володимир Фартушний — видатний випускник КПІ» (*Г.Т. Іванова, С.І. Грачов*), «Внесок Воленера Н.П. у розвиток вітчизняної радіотехнічної науки» (*А.П. Середін, Н.В. Писаревська*).

Етапи розвитку історії науки і техніки як наукового напрямку в Національній академії наук України висвітлено в доповіді «Розвиток історії науки і техніки в Україні. До 125-річчя від дня народження академіка Йосипа Захаровича Штокала» (*А.С. Литвинко, Т.М. Виврот*), розвиток фізичної науки в Україні крізь призму діяльності визначних особистостей розкрито в доповіді «Петро Борзяк — один із фундаторів Інституту фізики» (*В.Г. Козирський, О.В. Полевецька, В.А. Шендеровський*). Значення фізичної науки для формування сучасного технологічного світу обговорювалось у доповідях «Науково-дослідний комплекс скануючої тунельної та растрової електронної мікроскопії КПІ ім. Ігоря Сікорського» (*Р.В. Ткаченко, О.М. Бруква, С.О. Решетняк, Г.В. Самар*), «Лазерний промінь на варті здоров'я» (*І.І. Гамалія, С.П. Руда*), «Програмний комплекс ANSYS-FLUENT у моделюванні теплогідролічних характеристик водогрійних котлів» (*А. Кінзерський, В.Й. Котовський*). Цикл доповідей стосувався актуальних питань методології навчання фізико-математичних наук: «Застосування мови програмування PYTHON для навчання фізики» (*Є.К. Павшук, Ф.М. Гареева*), «Інноваційний сервіс «QUELLE» для дистанційного навчання» (*В.І. Опача, О.О. Лапшин, Л.П. Пономаренко*), «Експериментальні задачі в курсі загальної фізики» (*Д.Ю. Свердліченко, С.О. Подласов*).

Заключне слово щодо підсумків роботи конференції виголосив заступник голови Оргкомітету конференції — завідувач кафедри загальної фізики ФМФ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», д-р фіз.-мат. наук, професор *Сергій Решетняк*. Він акцентував увагу на тому, що подібні заходи сприяють залученню молоді до наукової галузі, формують навички наукової роботи та наукового світогляду, виховують патріотизм.

14 квітня 2023 р. відбулася XXVIII Всеукраїнська конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів за темою «Історія науки і техніки у кризові періоди суспільного розвитку». У зв'язку із воєнним станом, оголошеним внаслідок російсько-української війни, конференцію проведено в онлайн режимі.

Організаторами конференції стали ІДНТГПН ім. Г.М. Доброва НАН України, Українське товариство істориків науки, Рада молодих учених при МОН України, Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П. Бородіна Державного університету інфраструктури та технологій, Державний політехнічний музей ім. Бориса Патона при НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України, Меморіальний музей О.В. Палладіна, Музей історії Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, Меморіальний музей академіка Є.О. Патона, Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара, Музей історії Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара.

На конференції розглядалися питання: значення науки для суспільної практики та подолання труднощів кризових періодів суспільного розвитку; наука і техніка як феномен національної та світової культури; світоглядне значення історії науки і техніки; пріоритетні результати вчених України в галузі природничих, технічних і суспільних наук; історична біографістика вчених і організаторів науки; популяризація науки та музеєзнавство; шляхи підвищення престижу інтелектуальної праці; науковий підхід до збереження історичної спадщини; соціальні виклики сучасного технологічного світу.

Тематику доповідей згруповано за секціями: «Історія становлення фізико-математичних наук і астрономії в Україні та світі», «Розвиток технічних наук і технологій в Україні в світовому контексті», «Історико-наукові дослідження розвитку медико-біологічних, сільськогосподарських наук та наук про землю», «Етапи розвитку суспільно-гуманітарного знання: історичні, філософські, економічні та педагогічні науки».

На урочистому відкритті конференції виступили з привітаннями члени Оргкомітету конференції та гості: від Українського товариства істориків науки та ІДНТГПН ім. Г.М. Доброва НАН України — заступник голови Оргкомітету, д-р іст. наук, провідний науковий співробітник *А.С. Литвинко*; від Інституту фізики НАН України — д-р фіз.-мат. наук, професор *В.А. Шендеровський*, від Дніпровського університету ім. Олеся Гончара — д-р іст. наук, професор *В.С. Савчук*, від Трансільванського університету (м. Брашов, Румунія) — д-р наук, професор *Е. Хелереа*; від кафедри українознавства, культурології та історії науки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» — д-р іст. наук, професор *В.М. Скляр*; від Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України та Меморіального музею О.В. Палладіна — канд. біол. наук, про-

відний науковий співробітник *В.І. Назаренко*; від Державного політехнічного музею ім. Бориса Патона при НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» — директор *Н.В. Писаревська*.

У конференції взяли участь 117 учасників з 14 міст і сіл України, Румунії та Канади, які представили 99 наукових доповідей. Це Київ (82), Житомир (2), Одеса (1), Харків (16), Черкаси (3), Дніпро (2), Кропивницький (1), Чернігів (1), Миколаїв (1), Краматорськ (1), Ніжин (3), с. Новосафонівка (1), м. Тербовля (1), Брашов (Румунія) (1), Монреаль (Канада) (1). Серед них — 22 доктори та 34 кандидатів наук.

Представлено 54 організації, зокрема 14 наукових установ — Інститут біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України, ІДНТПН ім. Г.М. Доброва НАН України, Інститут теоретичної фізики НАН України, Інститут фізики НАН України, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, Інститут електрозварювання ім. Є.О.Патона НАН України, Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Головна астрономічна обсерваторія НАН України, Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р.Є. Кавецького НАН України, Інститут патології хребта та суглобів ім. проф. М.І. Ситенка НАМН України, Центр гуманітарної освіти НАН України, Астрономічна обсерваторія Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Київський НДІ електромеханічних приладів; 20 університетів — Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний університет «Одеська політехніка», Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, Національний університет оборони України ім. Івана Черняхівського, Київський національний університет культури і мистецтв, Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, Київський національний лінгвістичний університет, Національний авіаційний університет, Національний транспортний університет, Поліський національний університет, Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Державний університет інфраструктури та технологій, Черкаський державний технологічний університет, Дніпровський гуманітарний університет, Київський академічний університет, Центральноукраїнський державний університет ім. Володимира Винниченка, Трансільванський університет (м. Брашов, Румунія), Університет МакГілла, (Монреаль, Канада); 2 музеї — Державний політехнічний музей ім. Бориса Патона при НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Ніжинський краєзнавчий музей ім. Івана Спаського; 3 бібліотеки — Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України, Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»; 2 архіви — Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Центральний державний науково-технічний архів України; 4 середні та спеціальні навчальні заклади — Київський професійно-педагогічний коледж ім. Антона Макаренка, Відокремлений структурний підрозділ «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного університету «Одеська політехніка», Політехнічний лицей НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Тербовлянський коледж культури; 2 підприєм-

ства та установи — Краматорський завод енергетичного машинобудування, Книжкова палата України ім. Івана Федорова; 7 науково-просвітницьких організацій — Українське товариство істориків науки, Національна академія вищої освіти України, Національна спілка краєзнавців України, Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П. Бородіна Державного університету інфраструктури та технологій, Міжнародне Енциклопедичне бюро з фізики, Український центр збереження та активізації нових ідей, Київська Мала академія наук учнівської молоді.

Серед авторів матеріалів конференції — відомі вчені (доктори та кандидати наук, професори й доценти) та молоді дослідники (докторанти, аспіранти, магістри, студенти та ліцеїсти), що сприяє ефективному обміну досвідом наукової праці. На початку конференції було заслухано блок пленарних доповідей: «*Promotion and preservation of technical artifacts in Romania*» (проф. Е. Хелереа, Трансільванський університет, м. Брашов, Румунія); «Започаткування досліджень з історії науки і техніки в Україні (до 125-річчя від дня народження академіка АН УРСР Йосипа Захаровича Штокала)» (д-р іст. наук, провідний науковий співробітник А.С. Литвинко, канд. іст. наук Т.М. Виврот, ІДНТГПН ім. Г.М. Доброва НАН України, м. Київ); «Нобелівські лауреати з фізики з українським корінням» (д-р фіз.-мат. наук, проф. В.А. Шендеровський; канд. фіз.-мат. наук, старший науковий співробітник В.Г. Козирський, інженер О.В. Полевецька, Інститут фізики НАН України, Інститут теоретичної фізики НАН України, м. Київ); «Плазма в тоталітарному контексті» (д-р фіз.-мат. наук О.М. Габович, Інститут фізики НАН України, м. Київ; д-р філос. наук В.І. Кузнєцов, Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України, м. Київ); «Діяльність музеїв України під час російсько-української війни» (Н.В. Писаревська, директор Державного політехнічного музею ім. Бориса Патона при НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»); «Перепис населення України 1926 р. як джерело вивчення демографічного потенціалу та етнічного складу населення» (д-р іст. наук, проф. В.М. Скляр, зав. кафедри українознавства, культурології та історії науки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»).

Зацікавлення викликали також секційні доповіді: «Паризькі наукові школи з радіології та радіологічної безпеки» (Є.О. Чала, В.І. Назаренко, Н.І. Адамчук-Чала), «Деякі зауваження про мистецтво інтегрування» (Н.П. Селезньова, К.О. Брязкун); «Математика і демократія» (Н.П. Селезньова, Я.В. Беспечний); «Архів академіка Ю.М. Шевченка як джерело вивчення участі вченого у III міжнародному конгресі з термічних напруг (1999)» (М.С. Коломієць); «Авіаційне науково-технічне товариство при Київському політехнічному інституті (1923—1926) (до 100-річчя від дня створення)» (В.В. Татарчук); «Установи Національної академії наук України в галузі хімічних досліджень» (Ю.І. Мушкало); «Експедиції дослідницького криголаму “Ноосфера”: нові виклики та перспективи» (Г.А. Дороніна); «Атомна енергетика: історія, розвиток та проблеми: постановка завдань дослідження» (Г.Т. Іванова); «Дослідження та долі учнів і учениць київського клітинного біолога Олексія Кронтовського в міжвоєнний період» (О.І. Болдирєв); «Дніпровська гідробіологічна школа. Новий етап розвитку (2011—2022 рр.)» (Л.А. Байдак); «Дослідження фондів університетської бібліотеки: україномовні видання у фонді рідкісних і цінних видань науково-технічної бібліотеки КПІ

ім. Ігоря Сікорського» (М.О. Мірошніченко); «Як багато може розповісти маленька непрофільна музейна колекція» (А.М. Мозгова, Л.В. Казанцева); «Валентина Григорівна Жоголева — інтродуктор, селекціонер (до 100-річчя від дня народження)» (Н.В. Чувікіна, О.Л. Рубцова); «Студентська молодь у сфері інноваційних освітніх технологій» (П.І. Савіченко, Р.В. Захарченко); «Внесок співробітників Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури у вшанування пам'яті академіка М.Ф. Сумцова (1920-ті роки)» (Ю.О. Стаднік); «Діяльність видатного фітофізіолога Є.П. Вотчала у Варшавському університеті (1890—1891). Початок педагогічної кар'єри» (Г.В. Солдатова), «Публічний простір науки та суспільна довіра до науки» (Т.М. Кармадонова).

Традицією симпозіуму є проведення фахової екскурсії для учасників. Цього року з нагоди відзначення 125-річчя Київського політехнічного інституту відбулася віртуальна екскурсія до Меморіального музею академіка Є.О. Патона та Музею історії інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона. Учасники конференції також переглянули документальний фільм «Патони та КПІ».

Такі заходи, як Міжнародний молодіжний симпозіум з історії науки, техніки та освіти «Пріоритети української науки», стимулюють формування у молоді наукового світогляду та патріотизму. Це має особливо важливе значення у кризові періоди суспільного життя.

А.С. ЛИТВИНКО,

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу
та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України»

Л.П. ПОНОМАРЕНКО,

кандидат фізико-математичних наук, доцент
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»